

УДК:351+26

ХРИСТИЯНСЬКІ ЦІННОСТІ В КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ СВІТОГЛЯДНИХ ПРІОРИТЕТІВ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

ОНИЩУК С. В.,
канд. наук з держ. упр., доц.,
здобувач кафедри парламентаризму
та політичного менеджменту НАДУ
при Президентіві України

В науковій статті розкривається роль та місце християнських цінностей у системі світоглядних орієнтирів сучасних українців. Наводяться результати соціологічних досліджень щодо вимірювання релігійності населення, рівня довіри громадян до церкви та місця релігії у системі життєвих цінностей українських громадян.

Ключові слова: церква; держава; християнські цінності; суспільство; релігія.

В научной статье раскрывается роль и место христианских ценностей в системе мировоззренческих ориентиров современных украинцев. Приводятся результаты социологических исследований по измерению религиозности населения, уровня доверия граждан к церкви и места религии в системе жизненных ценностей украинских граждан.

Ключевые слова: церковь, государство, христианские ценности, общество, религия.

It is researched in the given article the role and the place of orthodox values in the worldview system of the modern Ukrainians. It is presented the results of the sociological research as to the level of religious loyalty of population, the level of trust to the church and the place of religion in the system of values of the citizens of Ukraine.

Key words: church, state, orthodox Christian values, society, religion.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. На важливості християнських цінностей як запоруки національної, культурної тощо ідентифікації соціуму, саморегуляції і навіть його виживання як єдиного цілого наголошує більшість провідних фахівців з аксіології. Так, за твердженням американського соціолога Т. Парсонса, «цінності є найвищими принципами, які виробляє будь-яка соціальна система для збереження своєї єдності й цілісності, забезпечення саморегуляції і консенсусу і в різних підсистемах, і в системі загалом» [1, с. 30]. На думку Е. Дюркгайма, суспільство виступає творцем і сховищем усіх цінностей, «причому кожне суспільство має набір різних, інколи абсолютно протилежних ціннісних уявлень, і лише одна визначена аксіологічна модель утворює конкретний тип соціальних відносин того чи іншого суспільства. Така модель відображає цілі й спрямованість суспільного поступу, утворює його внутрішню основу» [2, с. 19]. Подібна домінуюча модель ціннісних (морально-етичних) орієнтацій укорінюється в інститутах, нормах, звичаях, традиціях певного суспільства і виступає засобом соціального регулювання життєдіяльності і окремої людини, і всього соціуму. Без сумніву, вона сприяє визначенню цілей і напрямів державного будівництва, адже цей процес скеровується людьми, які є або носіями домінуючих у суспільстві духовних цінностей, або сповідують іншу систему цінностей і за допомогою державного механізму примусу здатні перетворити її на головну ціннісну модель соціуму.

Мета дослідження. Дослідження проблеми державно-церковних відносин в аксіологічному вимірі має не меншу актуальність і сьогодні. Зважаючи на те, що саме християнство і досі є основною релігією громадян поліконфесійної України, особливого

значення набуває розкриття питання ролі та місця християнських цінностей у системі світоглядних орієнтирів сучасних українців.

Виклад основного матеріалу. Словосполучення «християнські цінності» з'явилося порівняно недавно – у ХХ ст., коли в західній філософії сформувалася теорія цінностей, що отримала назву аксіологія. Ціннісні настанови, вироблені певною релігійною течією, в релігієзнавстві заведено називати релігійними цінностями. Зокрема, у вітчизняному релігієзнавстві такі цінності розглядають як сукупність ідей, норм поведінки, дій, за допомогою яких відбувається задоволення духовних потреб вірянина [3, с. 376]. Важливо наголосити, що релігійні цінності в контексті більшості віровчень, тим паче християнського, сприймаються їх носіями як такі, що дані самим Богом або через його пророків. Тим самим усі ідеали, імперативи та еталони людської поведінки (мораль), надані в заповідях та повчаннях, обов'язки, яких варто дотримуватись особистості, на відміну від світських моральних кодексів, наділяються сакральним значенням у людській свідомості. Отже, «моральне (аморальне) життя в релігійній свідомості має принципово інші наслідки, ніж у нерелігійній: не тільки моральне схвалення (осуд), але й фундаментальні для християнина спасіння або гибель душі» [4]. Цим пояснюється феномен консервативності, незмінності у своїй основі релігійних постулатів та моралі християнства протягом понад двох тисячоліть. Постає запитання: що ж є цінністю християнського віровчення як аксіологічної системи, на основі якої ґрунтується світоглядний вплив церкви на життя суспільства?

Треба відзначити, що в християнській аксіології не існує однозначного підходу до визначення структури таких цінностей. Щоправда, у теологічній і філософській літературі визнається пріоритет християнських цінностей над іншими [5, с. 214]. Не заглиблюючись в питання наявних підходів у сучасній аксіології щодо структури ціннісної системи християнства, вважаємо за доцільне розглянути класифікацію християнських цінностей, яку запропонувала вітчизняна дослідниця Г. Пирог. Її підхід ґрунтується на базі прийнятої в сучасному релігієзнавстві класифікації розподілу цінностей на «цінності-цілі» і «цінності-засоби», яку свого часу розробив Н. Рокіч при вивченні соціально-психологічних явищ [6]. Класифікація Г. Пирог дозволяє представити релігійні цінності християнства у вигляді ієрархічної ціннісної системи, досить зручної для виявлення і характеристики основних складників християнської аксіології. Класифікація християнських цінностей за ієрархічним принципом також стане в нагоді для характеристики рівня релігійності сучасного українського суспільства, оскільки в численних соціологічних дослідженнях основним його маркером виступає ставлення громадськості до ключових цінностей християнського віровчення. Типові для соціопитувань питання, на зразок «чи вірити ви в Бога?», «чи вірити в потойбічне життя?», «як часто відвідуєте церкву (берете участь у літургіях)?», «чи читаете Біблію?», «скільки знаєте молитов?» тощо, слугують індикаторами для виявлення того, які цінності є домінантними у вірі сучасних українців і як їх сприймають віряни, а також ролі християнської аксіології у світоглядних пріоритетах українців загалом.

Дослідниця на основі біблійних текстів і праць християнських теологів структурує християнські цінності за чотирма рівнями. Перший рівень складає базові релігійні цінності християнства – Бог і Ісус Христос. Бог сприймається як абсолютне начало й абсолютний об'єкт аксіологічного відношення. Первинність Божественного початку лежить в основі уявлень про буття і мораль. Бог визнається як об'єктивно наявна ідеальна ціль усіх позитивних людських прагнень. Бог і Ісус Христос одночасно виступають у деякій значеннєвій єдності для християнина, але при цьому мають розбіжності в ціннісному аспекті. Якщо Бог розглядається як первинна надприродна сутність, то в образі Христа відбувається ідентифікація людини з Богом. Християнське вчення наголошує на людській природі Христа разом з надприродною, що надає особливої цінності його особистості й привабливості віровченню. У цьому розумінні християнство, як справедливо зазначає науковець, не тільки теоцентричне, але й антропоцентричне, оскільки в особистості Христа людина усвідомлює саму себе [6, с. 24].

Другий рівень утворюють так звані цінності-цілі – те, до чого прагне вірна людина. До них можна віднести Царство Небесне, безсмертя душі тощо. Фактично ці християнські поняття визначають сенс життя людини. У християнстві сенс існування людини виводиться з кінцевої мети її існування, котра полягає в необхідності упродовж усього життя готуватися до духовного злиття з Богом після смерті [7, с. 16]. Із цього посилення будується етичне вчення про діяльність

людини як наслідування божественного плану, що дозволяє душі досягнути блаженства потойбічного злиття з буттям Бога як останньої цілі існування [6, с. 24].

Третю групу християнських цінностей можна вважати найбільшою, адже вона охоплює широке коло цінностей-засобів, за допомогою яких вірянин прагне до досягнення певної мети, насамперед – цінностей-цілей. До цього класу понять Г. Пирог відносить релігійну віру, церковні обряди й ритуали, Біблію, чесноти, які приписуються церквою тощо. Центральне місце серед них посідає віра – на цьому акцентує увагу більшість дослідників християнства. Зокрема, П. Тілліх інтерпретує євангельську віру як стан захопленості божественним Духом. «В ролі Духа, – пише П. Тілліх, – він є присутністю божественної сили в людській душі; в ролі святого Духа він є духом любові, справедливості та істини» [8, с. 179]. На думку П. Дуліна, християнська віра є «рухом до Абсолюту, прагнення відновити початкову єдність Богоподібної людини з Творцем, зустрітися з Ним, як спосіб подолання, загрози відносності, яка вічно тяжіє над суб'єктом, як шлях формування в людині того, чого не може відмінити смерть» [9, с. 11].

Як справедливо наголошують деякі дослідники, завдяки альтруїстичній етиці любові християнство стало одним з наймогутніших чинників гуманізації особистості та суспільства в історії [10, с. 100-101].

До найважливіших цінностей-засобів автор розглянутої класифікації аксіологічної системи християнства цілком слушно відносить і Біблію. Обряди й ритуали, що приписує церква, відвідування храму також, згідно із запропонованою класифікацією, входять до групи християнських цінностей-засобів. Значення ритуалу полягає в тому, що вірна людина встановлює зв'язок з групою, суспільством на основі загальних цінностей та їх спільного емоційного переживання, але головне для вірянина – встановлення зв'язку з божественним порядком. Ритуальні дії орієнтуються на релігійні символи, які визначають їх цінність і надають їм сенсу. Наприклад, лише в контексті євангельської розповіді про Таємну вечерю має сенс сам ритуал християнської євхаристії, причастя хлібом і вином [6, с. 26].

Четвертий рівень ціннісних понять християнства, згідно з Г. Пирог, охоплює цінності життя (цінності праці, шлюбу, природи тощо), яким релігія дає певну інтерпретацію. У наш час ставлення до цих цінностей найповніше розкрито в соціальних доктринах християнських церков.

Особливе положення в ціннісній ієрархії християнства займає людина. У християнстві сутність людини, її місце у світі, сенс її життя як центральні світоглядні питання тлумачаться на основі ідеї божественного творення людини і відзначені певними рисами: визначальний вплив надприродного на людину, «божественне одкровення», уявлення про посмертне існування душі, прокляття й порятунок тощо. Отже, основним принципом християнства є теоцентризм, що пояснює сутність людини актом божественного творіння, але водночас характерний й антропоцентризм, оскільки людина витлумачується як вінець божественного творіння [6, с. 27].

З часу хрещення Русі і до ХХ ст. християнські цінності виконували роль джерела духовності й моралі в українському суспільстві. Точніше роль центру, що формує мораль, духовність, характер та ідеї українського народу, відіграла упродовж тисячолітньої історії свого існування в Україні церква, яка й формувала суспільну етику на засадах християнства та пропонувала ідеальні моделі міжособових та суспільних відносин [11, с. 12]. У цей період хоч і відбувалися певні зміни, проте вони не істотно впливали на усталену систему ціннісних пріоритетів суспільства, релігійну за своїм характером. Значні зміни відбулися у ХХ ст.

Соціальні катаклізми ХХ ст. – дві світові війни, громадянська війна, панування радянської влади, що спряму спричинили динамічні й істотні зміни у світогляді української нації. Як наслідок, у сучасній Україні відбувається складна трансформація системи морально-етичних цінностей суспільства, що супроводжується кризою попередньої (радянської) системи духовних цінностей та пошуком нових загальноприйнятних світоглядних орієнтирів. Дослідники відзначають «гостро дискомфортну кризу самоідентифікації» сучасного українського соціуму [12, с. 57], породжену зламом попередньої системи цінностей. Варто зауважити, що такий стан речей властивий усім перехідним соціальним системам. Подібний морально-психологічний стан був характерний і для українського суспільства 20-30 років минулого століття, але значно посилений чинником Першої світової війни. Внаслідок останньої, як зазначають історики, серед народних мас значно активізувався психологічний синдром революційного соціального невротизму [13, с. 268], суть якого полягала в тому, що для поведінки суспільства стають характерними такі явища, як неврівноваженість, підвищене збудження, агресивність,

безвідповідальність, ірраціональність тощо. Тоді в умовах руйнації попередніх моральних імперативів, які виконувала православна віра, а в політиці – монархічний лад, з'явився новий абсолютизм, яким стали вищі владні структури, насамперед, комуністична партія, котра сприймалася населенням не просто як політичний інструмент чи ідеологічна система, але як об'єкт віри і поклоніння [14, с. 114]. Своєю чергою, такі народні світоглядні архетипи, як пріоритет колективного над індивідуальним, ідея царя-покровителя тощо, що існували на рівні суспільної свідомості або підсвідомого внаслідок продуманої й цілеспрямованої ідеологічної обробки населення та гоніння на церкву, порівняно швидко трансформувались у цінності будівника комунізму.

Уся потужність засобів пропаганди, інститут середньої та вищої освіти були підпорядковані завданню розробки та впровадження нової аксіологічної системи, світської (атеїстичної) за своїм характером. Основні принципи радянської системи цінностей були сформульовані в моральному кодексі будівника комунізму (Програма КПРС). Найвищими вимогами комуністичної моралі кодекс декларував відданість справі комунізму, патріотизм, соціалістичний інтернаціоналізм, сумлінну працю на благо суспільства, усвідомлення громадянського обов'язку, нетерпимість до порушень суспільних норм. У міжособистісних взаєминах він орієнтував на колективізм, взаємодопомогу, у відносинах між народами – на дружбу, братерство, нетерпимість до національної і расової ворожнечі, інтернаціональну солідарність трудящих різних країн. Відповідно окреслював він і моральні риси будівника комунізму: чесність, правдивість, моральну чистоту, взаємоповагу тощо [15, с. 129].

Назвемо найпоширеніші причини масового звернення українців до релігії. *По-перше*, це падіння довіри населення до держави, яка у свідомості людей, що прожили майже все своє життя в Радянському Союзі, асоціювалася з гарантом соціальної стабільності. Натомість соціально-економічні катаклізми 1990-х років спричинили глибоке майнове розшарування і нерівність у суспільстві, безробіття та інші негативні соціальні наслідки. На відміну від більшовицького режиму, який запропонував суспільству чіткий і зрозумілий шлях розвитку (нехай і утопічний), уряди пострадянських країн, зокрема України, не змогли представити і втілити переконливий проект національного розвитку, який згуртував би все суспільство. Замість цього держава за часів незалежності фактично самоусунулась із соціальної сфери життєдіяльності соціуму. Усе це закономірно викликало в людей пострадянських країн почуття страху, невизначеності, незахищеності перед майбутнім і призвело до невіри в державу як гаранта національної безпеки [16].

По-друге, варто відзначити реабілітацію церковно-релігійного життя, що відбулося наприкінці 80-х – на початку 90-х років ХХ ст. Завдяки руйнації радянської ідеології та падінню довіри до державних інститутів почав зростати соціальний статус традиційних церков та інших релігійних організацій. На сьогодні традиційні християнські церкви, зокрема конфесії Московського і Київського патріархату та греко-католицька церква, мають найбільшу довіру населення серед решти соціальних та інших суспільних інститутів. Наприклад, згідно з багаторічним соціологічним моніторингом «Українське суспільство 1992-2010», здійснюваного Інститутом соціології НАН України, рівень довіри до церкви зріс з 35,6 % у 1992 році (цей показник складено з відповідей «переважно довіряю» і «цілком довіряю») до 56,3 % у 2010-му [17, с. 510]. Цю тенденцію підтверджує й дослідження Центру Разумкова: за результатами дослідження 2010 року, довіру до церкви засвідчили 72,5 % опитаних (для порівняння 2000 року цьому соціальному інституту довіряли 63,1 % респондентів) [18 с. 48]. У 2013 році довіру до церкви висловило 64 % опитаних [19, с. 24]. Похибку в показниках обох соціологічних служб можна пояснити різною методологією дослідження.

Сюди також варто віднести тенденцію до зміцнення взаємин держави і релігійних організацій. Особливо варто наголосити на діяльності Всеукраїнської Ради Церков та релігійних організацій, зустрічах Президентів України з релігійними діячами. Важливо відзначити медіатизацію релігійного життя. Сучасні ЗМІ доносять до населення величезну кількість різноманітної інформації про діяльність релігійних організацій. Зміна умов функціонування релігії, що покликана до життя процесами модернізації суспільства, приводить до того, що релігійні дискурси все частіше презентуються через медійне поле, релігійна ідентичність конструюється в рамках тієї або іншої форми медіатизації релігії, а релігійні структури, через їх включеність у безперервні комунікаційні потоки, виявляються відкритими [22].

Цих та інших чинників цілком достатньо, щоб значна частина людей в Україні ідентифікувала себе як віруючі. На сьогодні відповідно до соціологічних досліджень переважна частина населення самоідентифікує себе з християнською релігійністю (за результатами опитування Центру Разумкова, проведеного 2013 року, такими є 86 % населення). При цьому 71 % опитаних ідентифікує себе з православ'ям; близько 6 % – з греко-католицизмом; 9 % опитаних вважають себе «просто християнами» [19, с. 18].

Повертаючись до питання місця християнської аксіології в ціннісних пріоритетах сучасного українського суспільства, потрібно відзначити, що попри високий рівень маніфестованої релігійності, релігія, згідно із соціопитуваннями, не посідає перших позицій у системі життєвих цінностей українських громадян. У їх загальному переліку вона – на одному з останніх місць: 2000 рік – 17-те місце з 19 запропонованих аспектів життя, 2005 рік та 2010 рік – 16-те місце з 19 перелічених аспектів. Важливість релігії поступається таким цінностям, як здоров'я, взаємини із сім'єю, рівень добробуту, можливість отримувати те, що заробив своєю працею, мир, спокій в країні, рівність прав і можливостей, дружба, внутрішня гармонія, самореалізація, самоствердження, законослухняність, цікава робота тощо [18, с. 42].

Важливим непрямим індикатором місця християнських цінностей як аксіологічної системи загалом у світоглядних пріоритетах сучасних українців варто вважати ієрархію необхідних для людини якостей, які слід виховувати в дітей в сім'ї. Тут потрібно зробити дві ремарки. *По-перше*, значення сім'ї як ключового інституту соціалізації дитини значно зросло за останні два десятиліття на тлі занепаду дидактичної складової компоненти в середній освіті та відсутності загальнонаціональної ідеології. Відповідно, більшість суспільних цінностей дитина засвоює в родині. Це стосується і релігійних цінностей за умов відокремлення церкви від освіти в сучасній Україні. *По-друге*, у соціологічних дослідженнях зазвичай вимірюється рівень релігійності населення. Проте діапазон можливих смислових наповнень цього поняття лежить між уявленням про релігійність як глибоко психічно вкорінене переживання світу як створеного Богом та сповненого постійної Божої присутності, до поверхових форм релігійності, що має лише обрядовий характер, тобто яка проявляється у вигляді певної поведінки – виконання релігійних практик. Водночас треба погодитись з тим, що про релігійність маємо говорити як про поєднання свідомості та поведінкових виявів [20, с. 431]. Проблема полягає в тому, що вкладають у «релігійність» ті або інші соціологічні служби? У наведеному нижче соціопитуванні йдеться про релігійне виховання, що, очевидно, передбачає розуміння релігійності в розширеній інтерпретації.

За результатами дослідження Центру Разумкова, релігійність посідає одну з останніх позицій в переліку важливих якостей, які варто виховувати в дітей у сім'ї. Упродовж 2000-2013 років релігійність постійно посідає лише дев'яту-десяту позиції: 2013 року – дев'яту (17 %). Перші три позиції посідають: працелюбність (78 %), відповідальність (68 %) та толерантність і повага до інших (59 %). Примітно також, що серед вірян лише 21 % відзначив релігійність як найважливішу якість, яку треба виховувати в сім'ї [19, с. 18].

Цих даних цілком достатньо для висновків, що українське суспільство, попри масове звернення до релігії, на рівні ціннісних пріоритетів досі є типово секуляризованим соціумом, в якому на перших позиціях перебувають цінності та людські якості, що необхідні індивідам для комфортного і безпечного співіснування в його межах. Як справедливо наголошує А. Колодний, секуляризація, поряд з іншим, призводить до втрати релігією «ролі морального імперативу: релігійні моральні приписи постають не як норми, що обов'язкові для дотримання, а як об'єкт бажань/небажань вірних» [21, с. 22]. За таких умов релігійність в українському суспільстві часто має декларативний характер. Адже значна частина вірних, навіть більшість, не знає онтології, есхатології, еклезіології свого християнського напрямку, а відмінності в догматичній, канонічній та обрядовій частині між різними християнськими напрямами не є для них вагомими елементами релігійної свідомості. Кількість же людей, які повністю поділяють віровчення, і таких, які повністю виконують релігійні практики (здійснення молитви, участь у богослужінні, причастя, сповідь), взагалі мізерна [22].

Водночас виникає запитання: як сучасне суспільство, особливо віруючі, інтерпретують основні складники – рівні аксіологічної системи християнства, згідно з розглянутою вище класифікацією християнських цінностей? Передовсім відзначимо, що більшість християн-віруючих в Україні вірить у Бога. Зокрема, тверду впевненість в існування Бога, згідно з

опитуванням, яке проводив Київський міжнародний інститут соціології (КМІС) та опрацював Інститут соціології НАН України в рамках участі України в Міжнародному соціальному проекті (ISSP) 2008 року, задекларувало 52 % респондентів-християн. Разом з тим відносно велика частка опитаних дотримується менш однозначних думок. Так, 11 % з них вибрали твердження про Бога як певну Вищу Силу, 13 % – періодично вагаються між вірою і невірою, а майже кожен п'ятий (19 %) іноді має сумніви щодо існування Бога [23, с. 28]. За даними опитування Центру Разумкова, однозначну відповідь «так» дали 72 % віруючих, ще 25 % – відповіли «скоріше так» [20, с. 43].

Стосовно сприйняття основних цінностей-цілей християнської аксіології, тобто прагнення християнина досягти Царства Небесного та віри в безсмертя душі, то з'ясувалося (за результатами опитування за програмою ISSP), що 31 % респондентів-християн заперечували існування життя після смерті (15 % висловили повну невіру і 16 % скоріше схилилися до такої невіри). Вірять у це (безумовно та скоріше) лише 42,5 % християн [24, с. 38]. Приблизно такий же показник тих, хто не вірить у цей постулат християнської віри, зафіксовано в соціопитуванні Центру Разумкова за 2010 рік: 27 % громадян, які відносять себе до вірян, засвідчили відсутність такої віри повністю (10 %) або «скоріше ні» (16%). Щоправда, у життя після смерті, за цим опитуванням, вірять беззастережно 36 % з-поміж вірян, ще 25 % так само вибрали відповідь «скоріше так» [18, с. 43]. Попри очевидну відмінність у підходах до опитування між цими двома дослідженнями, обидва показують, що третина вірних, з них більшість християн, відкидають цей ключовий елемент християнської системи цінностей. Цілком логічно припустити, що ця категорія «християн» також заперечує віру в безсмертя душі.

Особливий науковий інтерес викликає ставлення сучасних українських вірян до широкого спектру цінностей-засобів християнства, принаймні до тих, що потрапили в поле зору соціологічних досліджень. У зв'язку із цим привертає увагу ставлення сучасних вірян-християн до такої цінності християнського життя, як любов до ближнього, що в повсякденні справді релігійної людини виявляється в милосерді, готовності допомогти тим, хто цього потребує. Висновки соціопитування, проведеного на дослідницькій базі Інституту соціології НАН України, свідчать, що більшість сучасних вірних, як і більшість «нерелігійних», у глибині душі не люблять обтяжувати себе заради того, щоб допомогти іншим: про це заявило 56% опитаних [20, с. 438].

Наведені вище показники свідчать про мінімізацію цінності релігійних практик для значної частини сучасних християн і, як наслідок, зростання значення особистісного (автономного) релігійного досвіду. Такий тип вірян зазвичай не повністю відтворює необхідні вимоги культового характеру і не завжди бере участь в обрядовій сфері. Панівний сьогодні світоглядний плюралізм, що виступає неодмінною ознакою життєвого простору сучасної людини, надає їй значно більші можливості вільного вибору порівняно із ситуацією домінування традиційних та ритуальних моделей поведінки, формує «простір релігійних пропозицій» для людей, які шукають свій шлях до Бога [25, с. 12-13]. Як слушно зауважує з цього приводу А. Колодний, «нині типовим стає віруючий, в структурі релігійності якого домінують не догми чи обряди, а суб'єктивне самовідчуття своєї причетності до Всевишнього, проникнуте певним моральним стоїцизмом, переживанням екзистенційної ситуації. Свої прагнення до суверенітету, подолання залежності від зовнішнього світу вона компенсує у своїх уявленнях про гаранта цієї незалежності – Бога, доступ до котрого можна отримати через пізнання самого себе» [26, с. 22].

Висновки. Результати наявних соціологічних досліджень дозволяють зробити ще один важливий висновок, що церква як релігійний інститут не сприймається значною частиною християн як найвпливовіший носій та інтерпретатор змісту християнських цінностей. Неінституалізований, «позацерковний» релігійний досвід такої категорії віруючих зумовлює особистісну інтерпретацію релігійних цінностей та викликає до життя відомий релігійний синкретизм, в якому можуть поєднуватися елементи і християнської аксіології, й інших релігійних та світоглядних учень (тут достатньо буде згадати віру досить значної кількості християн, зокрема прихожан найвпливовіших в Україні церков, у реінкарнацію (23 %), нірвану (13 %), у надприродне й можливості померлих (38 %) тощо. Це свідчить, що рівень їх релігійного впливу на сучасне українське суспільство, у контексті трансляції вірним традиційних морально-етичних цінностей християнства, можна оцінити як незначний. Звичайно, існує градація релігійного авторитету церкви залежно від конфесії, регіону, вікових груп населення тощо.

Наприклад, зазначені вище соціологічні дослідження одностайні в тому, що прихожани УГКЦ, більшість з яких проживає в західних областях України, найбільше з усіх українських християн дотримуються канонів церкви і догматів віри, відповідно, найбільше демонструють впевненість у необхідності релігійної визначеності. Проте ці спостереження не здатні заперечити загальну тенденцію зниження світоглядного впливу церкви, що є прямо пропорційним іншій тенденції – втраті релігією колишнього впливу. Остання, ставши в сучасному секуляризованому суспільстві приватною справою індивіда, ґрунтуючись на цінностях надособистісного характеру (оскільки вони завжди підпорядковують людину вищій меті – злиттю з Абсолютом та підготовці до цього), розмивається в цілому субстраті ціннісних орієнтирів українського соціуму, в якому поєднуються і пострадянські цінності, і аксіологічні впливи західної культури, насамперед, ліберальні та споживацькі цінності. За таких обставин, традиційні цінності християнства, основним носієм яких в Україні є православні та греко-католицька церкви, безумовно, не можуть слугувати світоглядним орієнтиром українського суспільства, зокрема, на переконання більшості дослідників, внаслідок елементарної непристосованості християнського вчення до умов життя людей сучасного соціуму. Відповідно, на церкву лягає обов'язок адаптувати свою діяльність до сучасних реалій життя. І можна стверджувати, що певні кроки в цьому напрямі вже зроблено.

Література

1. Парсонс Т. Общетеоретические проблемы социологии / Т. Парсонс // Социология сегодня: проблемы и перспективы / Под ред. Р.К. Мертон, Л. Брума, Л.С. Котрелла. – М.: Прогресс, 1965. – С. 25-67.
2. Дюркгейм Э. Ценностные и «реальные» суждения / Э. Дюркгейм // Социологические исследования. – 1991. – № 2. – С. 17-26.
3. Релігієзнавчий словник / За ред. А. Колодний, Б. Лобовик. – К.: Четверта хвиля, 1996. – 392 с.
4. Небожук Р.А. Державна політика щодо релігії та церкви: порівняльний аналіз українського і російського досвіду: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 25.00.01 / Р.А. Небожук; Нац. акад. держ. управл. при Президентові України. – К.: [б. в.], 2010. – 22 с.
5. Шелер М. Ресентимент в структуре моралей / М. Шелер; пер.с нем. А.Н. Малинкин. – С-Пб.: Наука: Университетская книга, 1999. – 232 с.
6. Пирог Г.В. Особливості системи християнських цінностей / Г.В. Пирог // Українське релігієзнавство. – 2004. – № 29. – С. 21-29.
7. Пирог Г.В. Ціннісна природа релігії (аксіологічний аналіз християнства): автореф. дис. ... канд. філос. наук: 09.00.11 / Г.В. Пирог; Ін-т філософії ім. Г.С. Сковороди НАН України. – К., 2005. – 18 с.
8. Тиллих П. Избранное. Теология культуры / П. Тиллих. – М.: Юрист, 1995. – 480 с.
9. Дулін П.Г. Консолідуєча функція духовних цінностей у розвитку українського суспільства: автореф. дис. ... д-ра філос. наук: 09.00.03 / П.Г. Дулін; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 2011. – 36 с.
10. Москалець В.П. Духовні горизонти особистості: потенціал вершинної психології / В.П. Москалець // Психологія і суспільство. – 2011. – № 1. – С. 96-106.
11. Волинець О.О. Функціонування української греко-католицької церкви в контексті державно-церковних відносин: автореф. дис. ... канд. філософ. наук: 09.00.11 / О.О. Волинець; Ін-т філос. ім. Г.С. Сковороди НАН України. – К., 2003. – 20 с.
12. Вашкевич В.М. Модифікація світоглядних засад молоді у контексті цивілізаційного розвитку України / В.М. Вашкевич // Гілея (науковий вісник): зб. наук. праць / Гол. ред. В.М. Вашкевич. – К., 2007. – Вип. 8. – С. 57-65.
13. Оболенский А.В. Человек и власть: перекрестки российской истории / А.В. Оболенский. – М.: Академкнига, 2002. – 416 с.
14. Киридон А.М. Держава – церква – суспільство: інверсна трансформація в Україні: монографія / А.М. Киридон. – Рівне: РІС КСУ, 2011. – 216 с.
15. Тофтул М.Г. Етика: навчальний посібник / М.Г. Тофтул. – К.: Академія, 2005. – 416 с.

16. Кублицкая Е.А. Религия в России – взгляд социолога [Электронный ресурс] / Е.А. Кублицкая // Центр религиоведческих исследований «РелигиоПолис». – Режим доступа: <http://www.religiopolis.org/religiovedenie/506-religija-v-rossii-vzgljad-sotsiologa.html> (23.01.2014). – Название с экрана.
17. Українське суспільство 1992-2010. Соціологічний моніторинг / За ред. В. Ворони, М. Шульги. – К.: Ін-т соціології НАН України, 2010. – 636 с.
18. Рівень і характер релігійності українського суспільства // Національна безпека і оборона. – 2011. – № 1/2 (119/120). – С. 37-61.
19. Релігійність українців: рівень, характер, ставлення до окремих аспектів церковно-релігійної ситуації і державно-конфесійних відносин (Результати загальнонаціонального соціологічного дослідження) // Національна безпека і оборона. – 2013. – № 1 (138). – С. 15-40.
20. Биков О. Особливості взаємовідносин держави і церкви на сучасному етапі суспільного розвитку / О. Биков // Вибори та демократія. – 2011. – № 4 (30). – С. 30-34.
21. Колодний А.М. Релігійне сьогодення України: роздуми, оцінки і прогнози: тематич. зб. вибр. ст. і тез / А. Колодний; Ін-т філос. ім. Г.С. Сковороди НАН України, Україн. асоц. релігієзнавців. – К.: [б. в.], 2009. – 450 с.
22. Гаврілова Н. Масова християнськість українців у її виявах і перспективі [Електронний ресурс] / Н. Гаврілова // Українське релігієзнавство. – 2012. – № 61. – С. 153-161. – Режим доступу: http://uars.info/wp-content/uploads/2012/12/2012_61.pdf (23.01.2014). – Назва з екрана.
23. Павлов А.С. Курс церковного права / А.С. Павлов. – С-Пб.: Лань, 2002. – 384 с.
24. Паращевін М. Релігія та релігійність в Україні / М. Паращевін; за ред. С. Макеєва. – К.: Ін-т політики, Ін-т соціології НАН України, 2009. – 68 с.
25. Борисова Ю.В. Традиціоналістські та модерністські цінності в структурі молодіжної ціннісної свідомості: соціологічний аналіз: автореф. дис. ... канд. соціол.: 22.00.01 / Ю.В. Борисова; Харк. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. – Х., 2001. – 20 с.
26. Академічне релігієзнавство / [за наук. ред. проф. А. Колодного]. – К.: Світ Знань, 2000. – 862 с.